

საქმლის მომწელებელი სისტემის დაავადებები, 2015

ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის არაგადამდებ დაავადებათა 2010 წლის გლობალური ანგარიშის მიხედვით, საქმლის მომწელებელი სისტემის დაავადებები წარმოადგენენ სიკვდილობის მეოთხე მიზეზს მსოფლიოში (დაავადებათა ძირითადი ჯგუფების მიხედვით; კარდიოვასკულური, სიმსივნური და ფილტვის ქრონიკული ობსტრუქციული დაავადებების შემდეგ)¹.

2012 წელს მსოფლიოში აღირიცხა საქმლის მომწელებელი სისტემის დაავადებებით გარდაცვალების 2 264 000 შემთხვევა, რაც საერთო სიკვდილიანობის 4,1-ს % შეადგენდა. 2012 წლის მონაცემებით, საქმლის მომწელებელი სისტემის დაავადებებიდან გარდაცვლილთა დიდი რიცხვით გამოირჩეოდა ღვიძლის ციროზით გარდაცვლილები (1 021 000 გარდაცვლილი მსოფლიო მასშტაბით), რამაც 2012 წელს საერთო სიკვდილიანობის 1,8% შეადგინა².

2012 წელს მსოფლიო მასშტაბით საქმლის მომწელებელი სისტემის დაავადებებზე მოდიოდა 78 038 988 დაკარგული სიცოცხლის წელი (DALYs). მათ შორის ღვიძლის ციროზზე მოდიოდა 36 038 868 დაკარგული სიცოცხლის წელი³.

ევროპის რეგიონში სიკვდილის მიზეზთა შორის საქმლის მომწელებელი სისტემის დაავადებები მნიშვნელოვანი ჯგუფია. ამ ჯგუფში შედის ღვიძლის ქრონიკული დაავადებები, ციროზი და კუჭისა და თორმეტგოჯას წყლულოვანი დაავადებები. საქმლის მომწელებელი სისტემის დაავადებებით ნაადრევი სიკვდილობის ტენდენცია ევროპის რეგიონში 90-იანი წლების ბოლოდან 2005 წლამდე მზარდია. შემდგომ შეინიშნება მცირედი შემცირება. 2010 წელს ევროპის რეგიონში საქმლის მომწელებელი სისტემის დაავადებებით ნაადრევი სიკვდილობის მაჩვენებელი იყო 25 (ასაკ-სტანდარტიზებული მაჩვენებელი 100 000 მოსახლეზე, 0-64 წელი). ისეთი საკვების საზიანო მოხმარება, როგორცაა ალკოჰოლი და არაჯანსაღი პროდუქტი ხელს უწყობს საქმლის მომწელებელი სისტემის დაავადებების განვითარებას.

ევროპის რეგიონში ღვიძლის ქრონიკული დაავადებებით და ციროზით სიკვდილიანობა ბოლო დეკადის განმავლობაში უცვლელია. ღვიძლის ქრონიკული დაავადებები ასოცირებულია B და C ჰეპატიტებთან, ალკოჰოლის, ტოქსინების და წამლების არასწორ გამოყენებასთან. 2010 წლისათვის ღვიძლის ქრონიკული დაავადებებით და ციროზით ნაადრევი სიკვდილობის მაჩვენებელი ევროპის რეგიონში 100 000 მოსახლეზე 14-ია, ხოლო სხვადასხვა ქვეყნების მიხედვით 0,57-74,3 ფარგლებში ცვალებადობს⁴. (სურათი 1).

საქმლის მომწელებელი სისტემის დაავადებებზე ყურადღება გამახვილებულია ჯანმრთელობა 2020-ის სამიზნეებისა და ინდიკატორების მე-3 ვერსიაში (2016 წელი). კერძოდ, ძირითად ოთხ არაგადამდებ დაავადებასთან ერთად, ნაადრევი სიკვდილიანობის ასაკ-სტანდარტიზებული მაჩვენებლების გამოთვლა ხდება საქმლის მომწელებელი სისტემის დაავადებებისთვისაც K00-K93 კოდების მიხედვით.

¹ Global status report on noncommunicable diseases 2010.

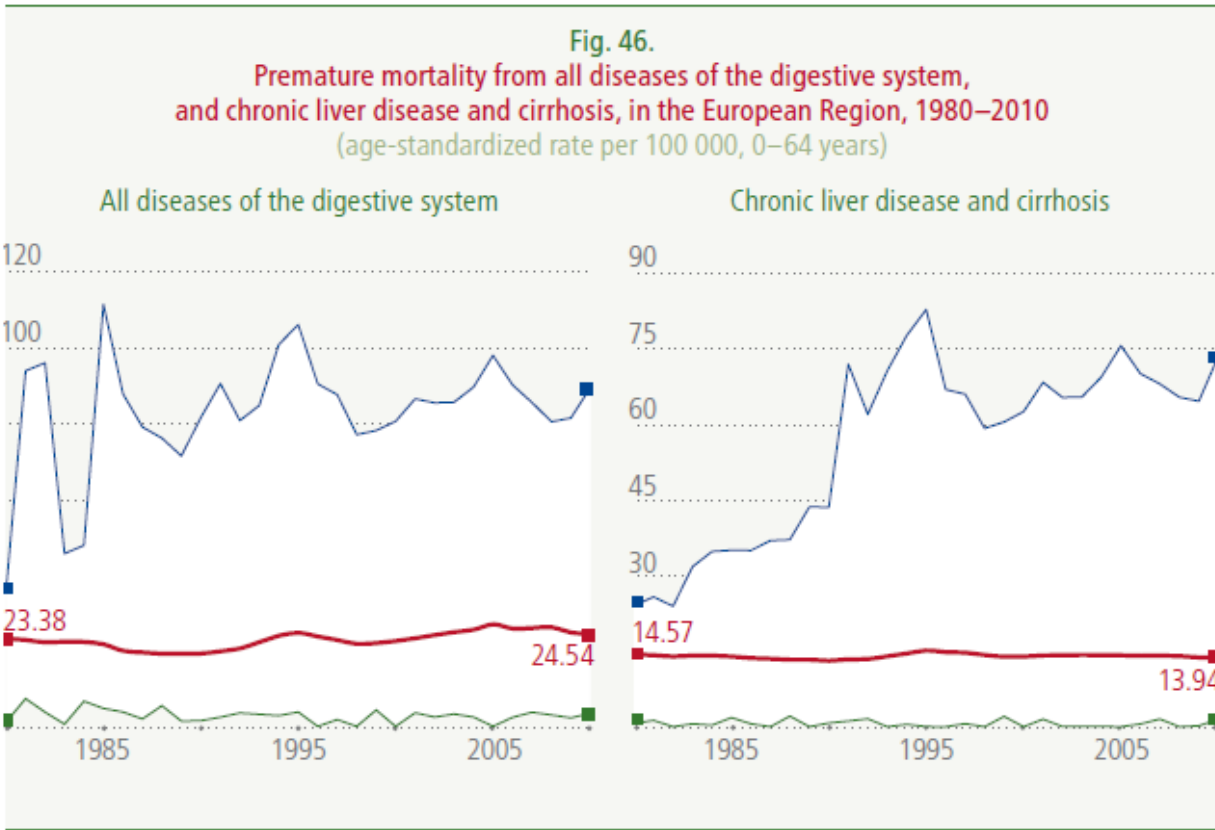
²http://www.who.int/healthinfo/global_burden_disease/en/

³http://www.who.int/healthinfo/global_burden_disease/estimates/en/index2.html

⁴ The European health report 2012: charting the way to well-being. WHO 2013

ამერიკის შეერთებულ შტატებში საჭმლის მომნელებელი სისტემის სხვადასხვა დაავადების შემთხვევათა რაოდენობა ბოლო წლებში 60-70 მილიონის ფარგლებში მერყეობს⁵. საჭმლის მომნელებელი სისტემის დაავადებების გამო 2010 წელს აშშ-ში განხორციელდა 48,3 მილიონი ამბულატორიული ვიზიტი⁶ და 21,7 მილიონი ჰოსპიტალიზაცია⁷. 2009 წელს, აშშ-ში საჭმლის მომნელებელი სისტემის დაავადებების გამო გარდაიცვალა 245 921 ადამიანი⁸.

სურათი 1. საჭმლის მომნელებელი სისტემის და ღვიძლის ქრონიკული დაავადებებით გამოწვეული ნაადრევი სიკვდილობის ასაკ-სტანდარტიზებული მაჩვენებელი, ევროპის რეგიონი, 1980-2010.

Source: European Health for All database (6).

საჭმლის მომნელებელი სისტემის დაავადებები ექიმთან ვიზიტის, ჰოსპიტალიზაციისა და შრომისუუნარობის მნიშვნელოვანი შემადგენელს წარმოადგენს ყოველწლიურად აშშ-ში. მაგალითად, 2004 წელს გადაუდებელი და ამბულატორიული შემთხვევების 35% (100 მილიონი) დაკავშირებული იყო საჭმლის მომნელებელი სისტემის დაავადებებთან. ამ ჯგუფის დაავადებები უზარმაზარ ზემოქმედებას ახდენენ საზოგადოებრივ ჯანდაცვაზე,

⁵National Institutes of Health, U.S. Department of Health and Human Services. *Opportunities and Challenges in Digestive Diseases Research: Recommendations of the National Commission on Digestive Diseases*. Bethesda, MD: National Institutes of Health; 2009. NIH Publication 08-6514

⁶National ambulatory medical care survey: 2010 summary tables. Centers for Disease Control and Prevention website.

⁷CDC/NCHS national hospital discharge survey: United States, 2010. Centers for Disease Control and Prevention website.

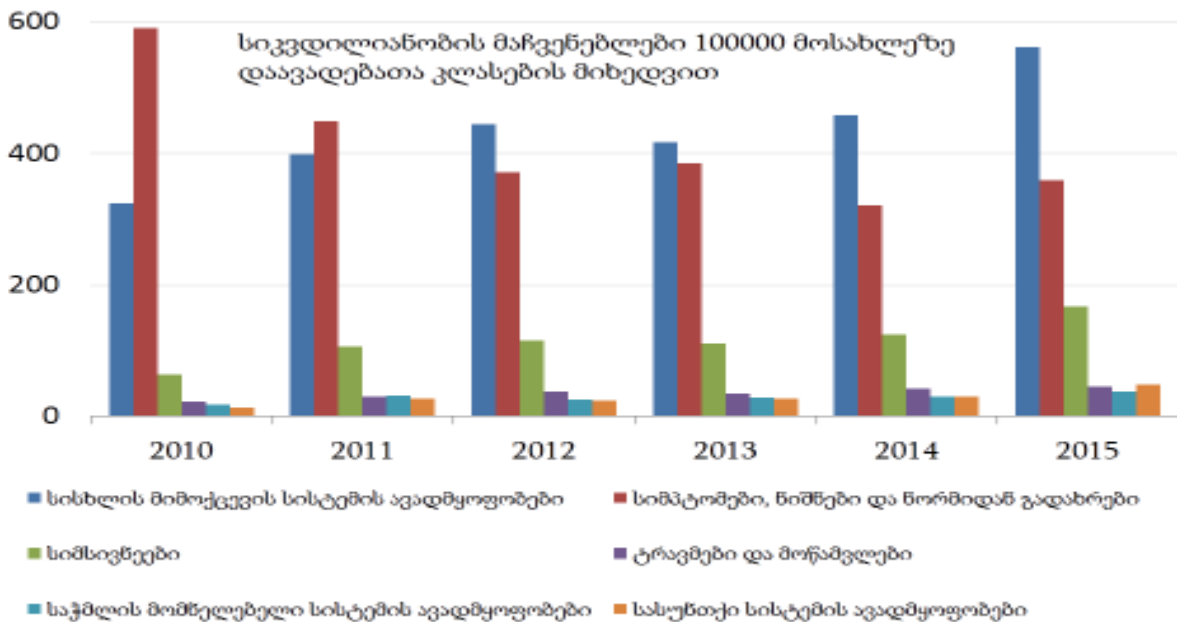
⁸Peery AF, Dellon ES, Lund J, et al. Burden of gastrointestinal disease in the United States: 2012 update.

განსაკუთრებით მათი გავლენის გათვალისწინებით ცხოვრების ხარისხზე, ნაადრევ სიკვდილიანობაზე და ჰოსპიტალიზაციისა და მკურნალობის ხარჯებზე⁹.

2004 წელს აშშ-ში საჭმლის მომნელებელი სისტემის დაავადებებით, როგორც სიკვდილის ძირითადი მიზეზით, აღირიცხა გარდაცვალების 236 000 შემთხვევაზე მეტი, რაც წარმოადგენდა გარდაცვალების ყველა შემთხვევის 9,8%-ს. გარდაცვალების ფარდობითად დაბალი პროცენტი აღირიცხა ბავშვებში - 4,1% და მაღალი - საშუალო ასაკის მოზრდილებში (15,1%). საჭმლის მომნელებელი სისტემის დაავადებებით გარდაცვალების განაწილებაში არ შეიმჩნეოდა მნიშვნელოვანი განსხვავებები რასისა და სქესის მიხედვით¹⁰.

საქართველოში არაგადამდები დაავადებების ტვირთს მნიშვნელოვნად განაპირობებს საჭმლის მომნელებელი სისტემის დაავადებები. ტრადიციულად ეს დაავადებები სიკვდილიანობის გამომწვევ უზშირეს მიზეზთა შორისაა. 2015 წელს საჭმლის მომნელებელი სისტემის დაავადებები სიკვდილიანობის მეექვსე ძირითად მიზეზს წარმოადგენდა¹¹ (სურათი 2).

სურათი 2. სიკვდილიანობის გამომწვევი უზშირესი მიზეზები 2010-2015, საქართველო

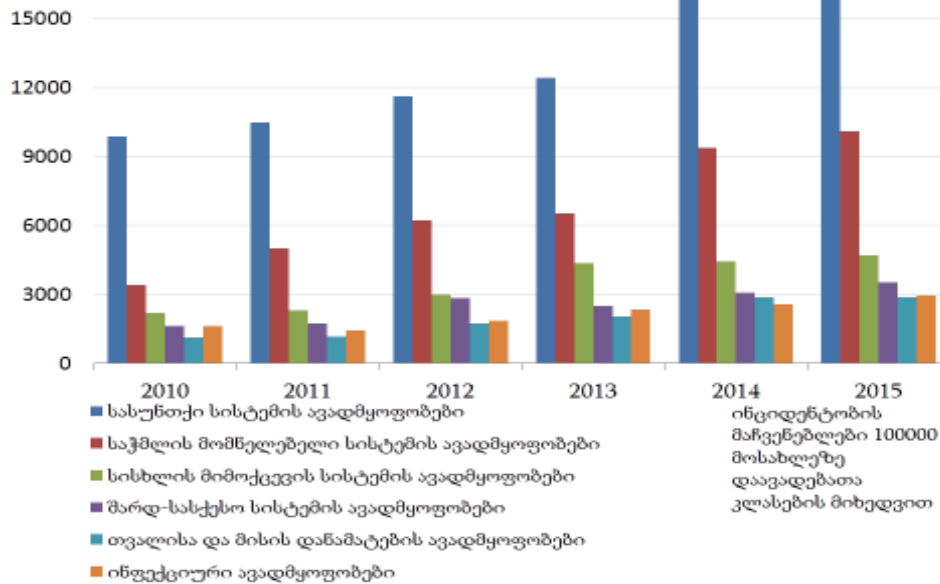
საქართველოში ახალი შემთხვევებით ავადობის ზოგად სტრუქტურაში წამყვანი ადგილი უჭირავს საჭმლის მომნელებელი სისტემის დაავადებებს. 2010-2015 წლებში დაავადებათა ეს ჯგუფი, ინციდენტობის მაჩვენებლის მიხედვით, მეორე ადგილზეა სუნთქვის ორგანოთა დაავადებების შემდეგ (სურათი 3).

⁹Digestive Diseases and Nutrition. <http://www.niddk.nih.gov/about-niddk/strategic-plans-reports/-2014>.

¹⁰Burden of Digestive Diseases in the United States Report. NIDDK 2008

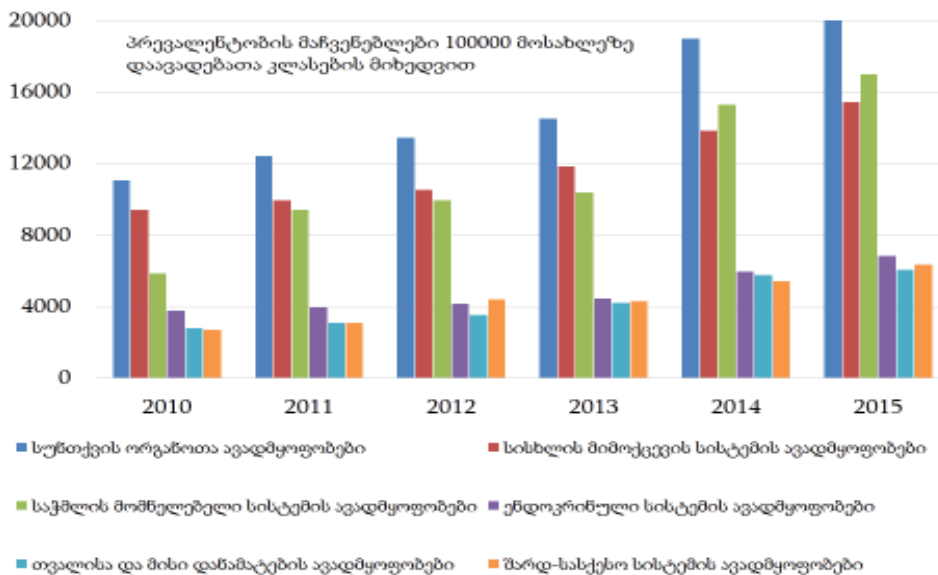
¹¹საქსტატის 2013 წლის მონაცემები

სურათი 3. ინციდენტობის უზშირესი მიზეზები, საქართველო, 2010-2015¹⁷

დაავადებათა გავრცელების მიხედვით, საჭმლის მომწელებელი სისტემის ავადმყოფობები 2010-2013 წლებში ტრადიციულად მესამე ადგილზე იყო სუნთქვის ორგანოთა და სისხლის მიმოქცევის სისტემის დაავადებათა შემდეგ. 2014-2015 წლებში ტენდენცია შეიცვალა და საჭმლის მომწელებელი სისტემის ავადმყოფობათა პრევალენტობამ მეორე ადგილზე გადაინაცვლა (სურათი 4).

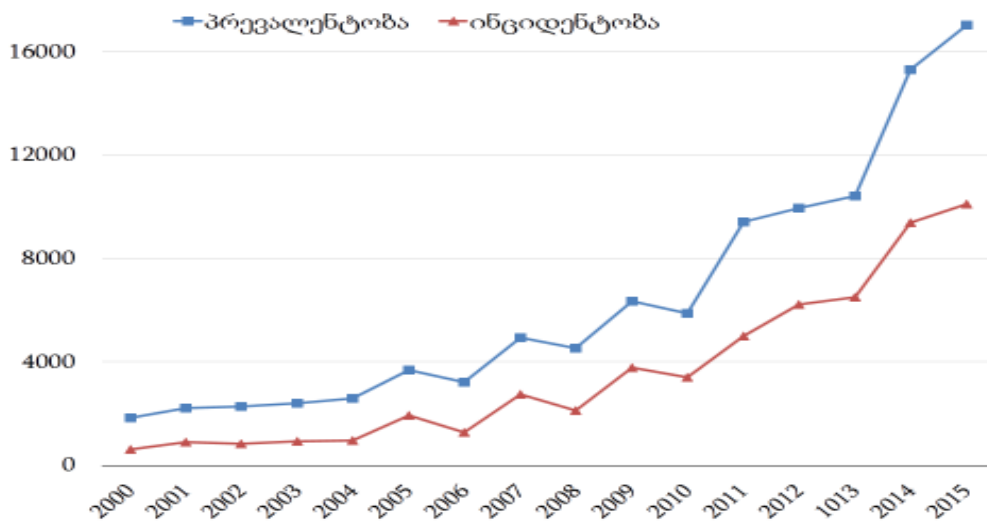
სურათი 4. პრევალენტობის უზშირესი მიზეზები, საქართველო, 2010-2015¹⁷

2015 წელს საქართველოში საჭმლის მომწელებელი სისტემის დაავადებების დიაგნოზით რეგისტრირებულია 652 547 ავადმყოფი (პრევალენტობა–17 017,2). სიცოცხლეში პირველად

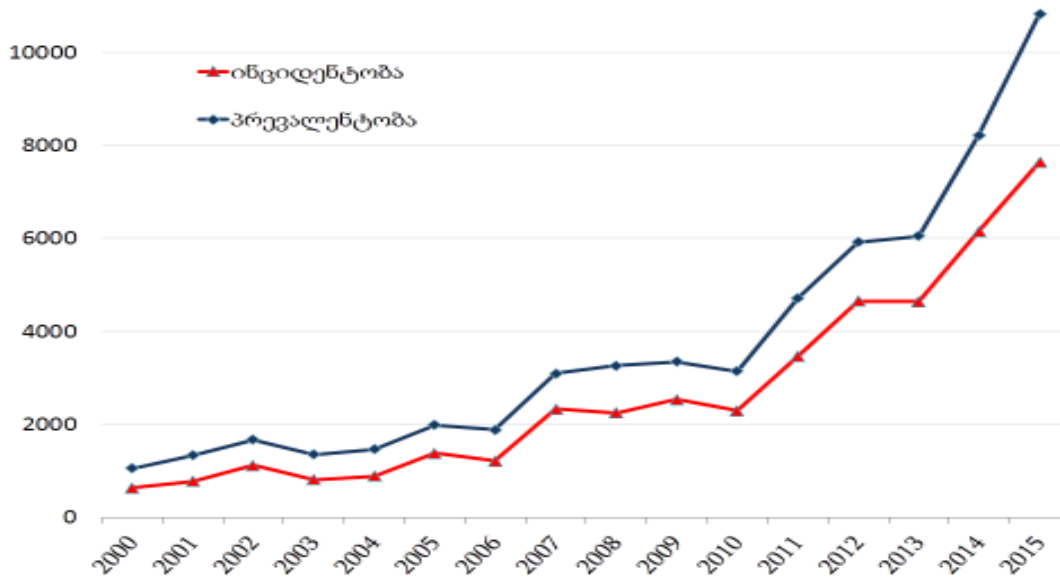
დადგენილი დიაგნოზით აღრიცხულია 376 021 ავადმყოფი (ინციდენტობა – 10 116). 2000-2015 წლებში საჭმლისმომწელებელის სისტემის დაავადებების პრევალენტობისა და ინციდენტობის ტენდენციები მსგავსია. როგორც პრევალენტობის, ასევე ინციდენტობის მაჩვენებლებში შეიძლება გამოვყოთ სამი პერიოდი. პირველი-2000-2004 წლები, როცა ტენდენცია ზომიერად მზარდია; მეორე-2004-2010 წლები, როცა ცვალებადი ტენდენციაა, რაც ქრონიკული დაავადებისათვის უჩვეულოა და მესამე-2011-2015 წლები, პრევალენტობისა და ინციდენტობის მკვეთრი ზრდით. განსაკუთრებით მკვეთრი იყო მაჩვენებლების მატება 2011 და 2014 წელს. 2014 წელს საჭმლისმომწელებელის სისტემის დაავადებების პრევალენტობა გაიზარდა 1,5-ჯერ, ხოლო ინციდენტობა - 1,4-ჯერ. 2015 წელს როგორც პრევალენტობა, ისე ინციდენტობა 1,1-ჯერ გაიზარდა. 2000 წელთან შედარებით, 2015 წელს დაავადების პრევალენტობა 9,3-ჯერ არის გაზრდილი (სურათი 5).

სურათი 5. საჭმლის მომწელებელი სისტემის პრევალენტობა და ინციდენტობა, საქართველო, 2000-2015¹⁷

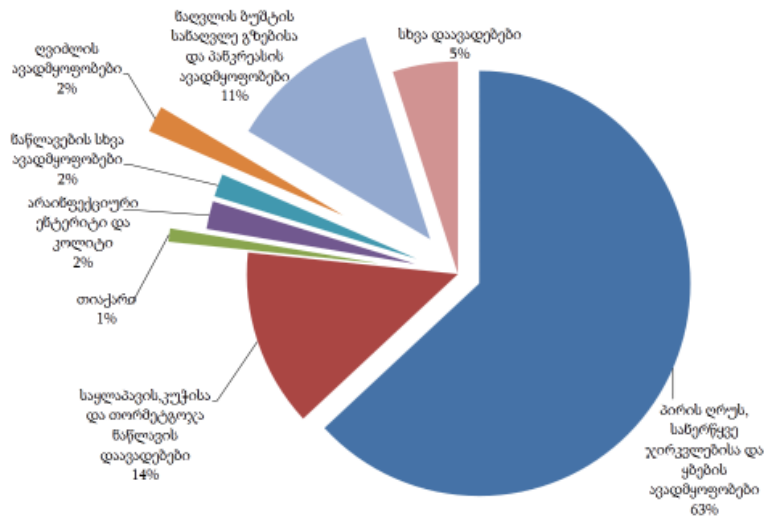
ბავშვთა ასაკში საჭმლის მომწელებელი სისტემის დაავადებების დიაგნოზით 2015 წელს რეგისტრირებულია 76 030 ავადმყოფი (პრევალენტობა – 10 825,9), სიცოცხლეში პირველად დადგენილი დიაგნოზით აღრიცხულია 53 677 ავადმყოფი (ინციდენტობა – 7 643). 2000-2010 წლებში ბავშვთა პრევალენტობის და ინციდენტობის ტენდენციები ძირითადად ერთმანეთს ემთხვევა და ძირითადად მზარდია. 2010 წლის შემდეგ ადგილი აქვს ინციდენტობისა და პრევალენტობის მკვეთრი ზრდას, გარდა 2013 წლისა, როცა პრევალენტობის მატებას თან ახლდა ინციდენტობის მცირეოდენი კლება. 2015 წელს ბავშვთა ასაკში საჭმლის მომწელებელი სისტემის დაავადებებით პრევალენტობამ 1.31-ჯერ, ხოლო ინციდენტობამ 1.24-ჯერ მოიმატა. 2000 წელთან შედარებით, 2015 წელს ბავშვთა ასაკში საჭმლის მომწელებელი სისტემის დაავადების პრევალენტობა გაზრდილია 10.3-ჯერ (სურათი 6).

სურათი 6. საჭმლის მომწოდებელი სისტემის პრევალენტობა და ინციდენტობა ბავშვთა ასაკში, საქართველო, 2000-2015¹⁷

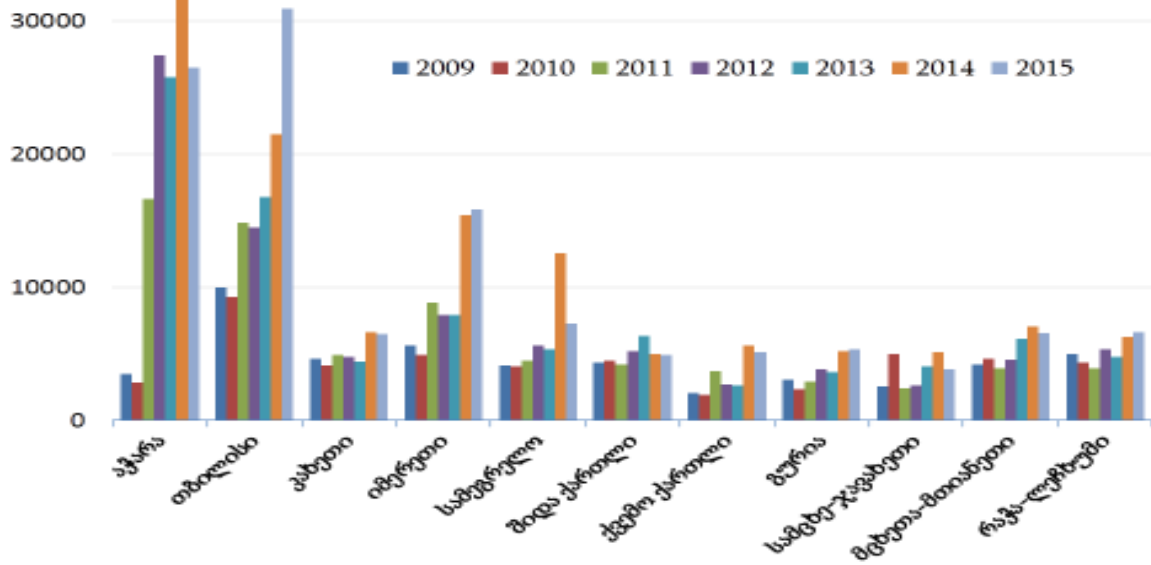
საჭმლის მომწოდებელი სისტემის დაავადებების შინაგან სტრუქტურაში ტრადიციულად წამყვან ადგილს იკავებს პირის ღრუს სანერწყვე ჯირკვლებისა და ყბების დაავადებები. ანალოგიური ვითარებაა 2015 წელსაც და დაავადებათა ამ ჯგუფზე მოდის (63%), შემდეგ მოდის საყლაპავის, კუჭისა და თორმეტგოჯა ნაწლავის დაავადებები (14%) და ნაღვლის ბუშტის სანაღვლე გზებისა და პანკრეასის ავადმყოფობები (11%) (სურათი 7).

სურათი 7. საჭმლის მომწოდებელი სისტემის დაავადებების შიდა სტრუქტურა, საქართველო, 2015¹⁷

რეგიონული განაწილების მიხედვით, მაღალია პრევალენტობა თბილისში, აჭარასა და იმერეთში. წინა წელთან შედარებით, 2015 წელს მნიშვნელოვანი მატება აღინიშნა თბილისში (1.43-ჯერ); უმნიშვნელო - იმერეთში, რაჭა-ლეჩხუმში და გურიაში. დანარჩენ რეგიონებში, წინა წელთან შედარებით, პრევალენტობამ დაიკლო (სურათი 8).

სურათი 8. საჭმლის მომნელებელი სისტემის დაავადებათა პრევალენტობის რეგიონული განაწილება საქართველო. 2009-2015¹⁷

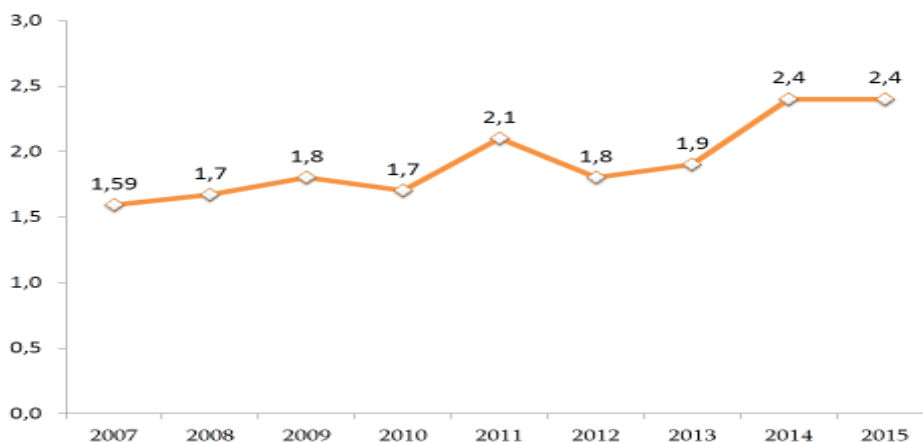
2015 წელს სტაციონარებში საჭმლის მომნელებელი სისტემის დაავადებებით სტაციონარში გატარდა 40 498 ავადმყოფი. მათ შორის მკურნალობა ლეტალურად დასრულდა 983 შემთხვევაში, ლეტალობის მაჩვენებელია - 2.4%. საჭმლის მომნელებელი სისტემის დაავადებები 2015 წელს სტაციონარებში ლეტალობის მაჩვენებელით, დაავადებათა კლასების მიხედვით, მეშვიდე ადგილზეა (ცხრილი 1).

ცხრილი 1. ლეტალობის სტრუქტურა დაავადებათა კლასების მიხედვით, საქართველო. 2015¹⁷

კლინიკური სიმპტომები, ნიშნები და გადახრები ნორმიდან, რომლებიც არ არის შეტანილი სხვა რუბრიკებში	11,0
პერინატალურ პერიოდში განვითარებული ზოგიერთი მდგომარეობა	5,7
სისხლის მიმოქცევის სისტემის ავადმყოფობები	5,0
სისხლის და სისხლმზადი ორგანოების ავადმყოფობები	4,5
ახალწარმონაქმნები	3,1
სუნთქვის ორგანოთა ავადმყოფობები	2,8
საჭმლის მომნელებელი სისტემის ავადმყოფობები	2,4

საჭმლისმომნელებელი სისტემის დაავადებებთან ლეტალობა სტაციონარებში 2007-2015 წლებში ცვალებადი ტენდენციისაა. წინა წელთან შედარებით, 2015 წელს ლეტალობა არ შეცვლილა და 2,4 პროცენტის ნიშნულზე დარჩა (სურათი 9).

სურათი 9. საჭმლის მომნელებელი სისტემის დაავადებებით სტაციონარებში ლეტალობის დინამიკა, საქართველო, 2015¹⁷

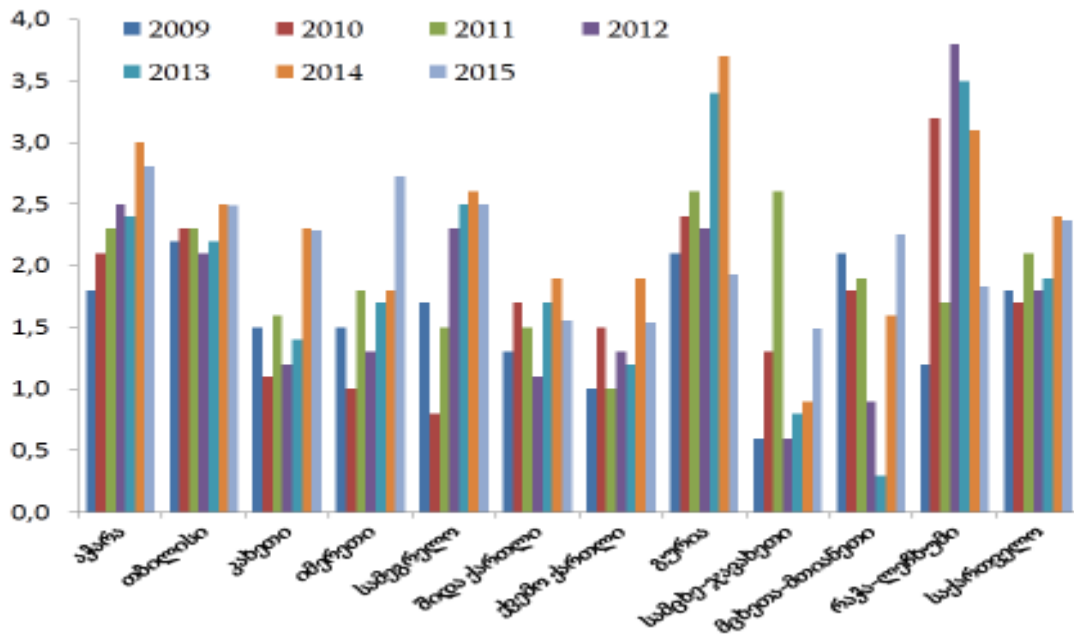
საჭმლისმომნელებელი სისტემის დაავადებებით სტაციონარებში ლეტალობის შინაგანი სტრუქტურა არაერთგვაროვანია. მაღალი ლეტალობით გამოირჩევა ღვიძლის (18.3) და პერიტონიუმის ავადმყოფობები (11.1) (ცხრილი 2).

ცხრილი 2. საჭმლის მომნელებელი სისტემის დაავადებებით სტაციონარებში ლეტალობის შინაგანი სტრუქტურა, საქართველო, 2015

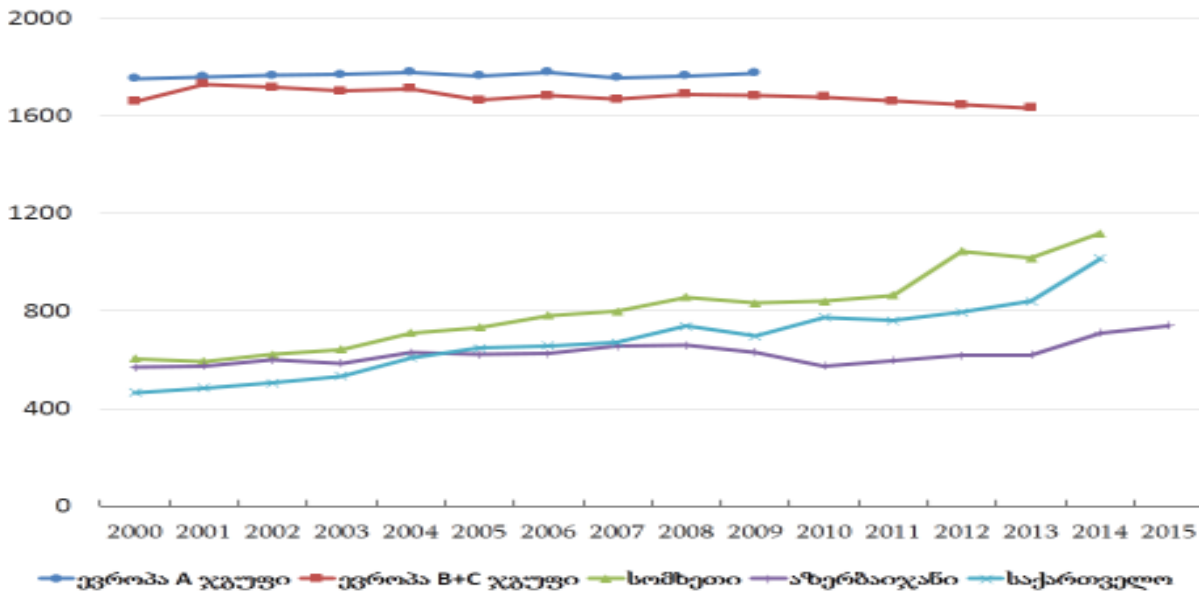
დაავადებები	გაწერილია	გარდაიცვალა	ლეტალობა %
სულ	41480	983	2,4
პირის ღრუს, სანერწყვე ჯირკვლებისა და ყბების ავადმყოფობები	1406	1	0,1
საყლაპავის, კუჭისა და თორმეტგოჯა წაწლავის ავადმყოფობები	4263	180	4,2
ჭია წაწლავის ავადმყოფობები	9032	5	0,1
თიაქარი	9203	22	0,2
არაინფექციური ენტერიტები და კოლიტები	80	3	3,8
წაწლაების სხვა ავადმყოფობები	4568	232	5,1
პერიტონეუმის ავადმყოფობები	1140	126	11,1
ღვიძლის ავადმყოფობები	1335	244	18,3
წადვლის ბუმტის, სანადვლე გზებისა და პანკრეასის ავადმყოფობები	8606	72	0,8
საჭმლის მომწელებელი სისტემის სხვა ავადმყოფობები	1847	98	5,3

2015 წელს საჭმლისმომწელებლის სისტემის დაავადებებით სტაციონარებში ლეტალობის მაღალი მაჩვენებლით გამოირჩევა აჭარა და იმერეთი. დაბალია ლეტალობა ქვემო ქართლში და სამცხე-ჯავახეთში, თუმცა სამცხე-ჯავახეთში წინა წელთან შედარებით ლეტალობამ მკვეთრად მოიმატა (1,6-ჯერ). რაჭა-ლეჩხუმი და გურია ხასიათდება ტრადიციულად მაღალი ლეტალობით, თუმცა ორივე რეგიონში ლეტალობის მაჩვენებელმა 2015 წელს მნიშვნელოვნად დაიკლო. (სურათი 10).

სურათი 10. საჭმლის მომწელებელი სისტემის დაავადებებით ლეტალობის მაჩვენებელი რეგიონების მიხედვით, საქართველო, 2009-2015¹⁷

სურათი 11. საჭმლის მომწოდებელი სისტემის დაავადებებით ჰოსპიტალიზაციის მაჩვენებელი. საქართველო, სომხეთი, აზერბაიჯანი, ევროკავშირი 2000-2015¹⁷

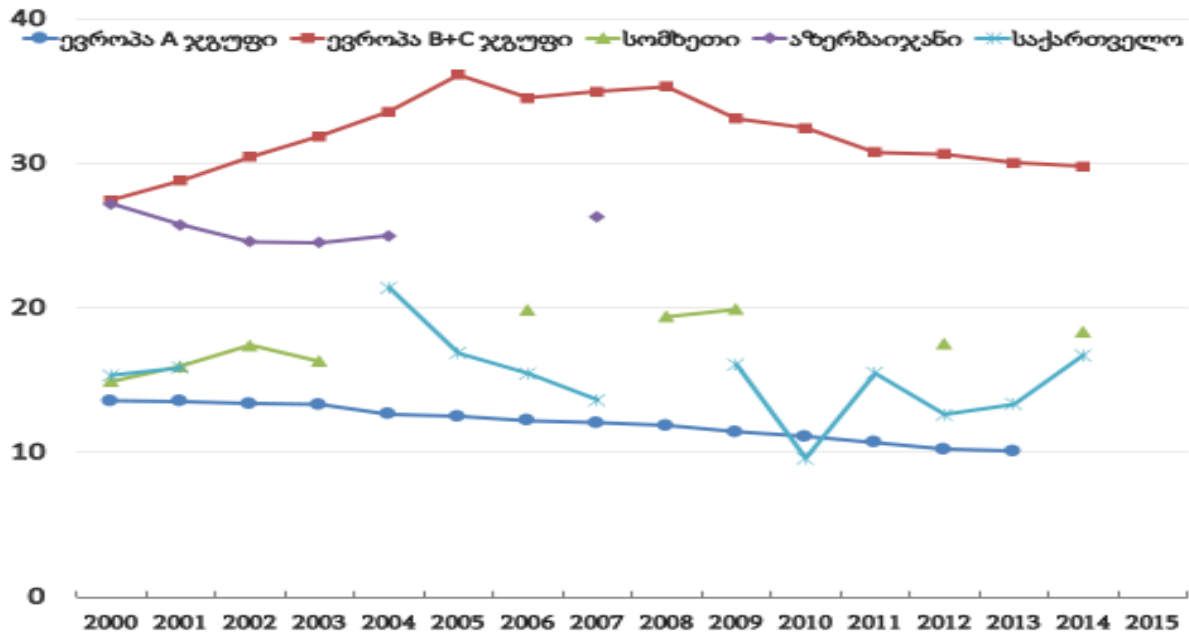

საჭმლისმომწოდებელი სისტემის დაავადებებით ჰოსპიტალიზაციის მაჩვენებელი ევროპის A და B+C ჯგუფის ქვეყნებისათვის უფრო მაღალია, ვიდრე საქართველოში და, ზოგადად, ამიერკავკასიის ქვეყნებში. 2000-2013 წლებში ეს მაჩვენებელი ევროპაში სტაბილურია და ახასიათებს მცირედი კლების ტენდენცია, განსაკუთრებით B+C ჯგუფის ქვეყნებში.

საქართველოში, ისევე როგორც ამიერკავკასიის ქვეყნებისათვის, ეს მაჩვენებელი 2000-2015 წლებისთვის ძირითადად მზარდია¹² (სურათი 11).

0-64 წლის ასაკის მოსახლეობის საჭმლის მომწელებელი სისტემის დაავადებებით სიკვდილობის ასაკ-სტანდარტიზებული მაჩვენებლები 100 000 მოსახლეზე საქართველოში უკეთესია, ვიდრე მეზობელ ქვეყნებში. ეს მაჩვენებელი საქართველოსთვის ხელმისაწვდომია 2014 წლისათვის და უფრო დაბალია ვიდრე ევროკავშირის B+C ჯგუფის ქვეყნებისათვის, თუმცა უფრო მაღალი ვიდრე ევროკავშირის A ჯგუფის ქვეყნებისათვის(სურათი 12).

სურათი 12. საჭმლის მომწელებელი სისტემის დაავადებებით სიკვდილობის ასაკ-სტანდარტიზებული მაჩვენებელი, 0-64 წელი, საქართველო, სომხეთი, აზერბაიჯანი, ევროკავშირი, 2000-2014

¹²European Health for All database (HFA-DB)